УДК 37.032

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.32>

Радченко М. Р.

ПИТАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Україна переживає новий етап розвитку, пов'язаний зі зміною менталітету суспільства, ціннісних орієнтацій, переусвідомленням гуманістичних ідеалів і цінностей. Один з найважливіших принципів розбудови системи освіти – перехід на позиції гуманістичної педагогіки й психології. Гуманізація освіти як один з провідних напрямків розвитку педагогічної теорії й практики потребує концептуального збагачення. У цьому контексті гуманістичні концепції розвитку особистості набувають особливого значення.

Особливістю розвитку психолого-педагогічної науки на сучасному етапі є дослідження її різних теоретичних основ, формування загальних характеристик, їх інтерпретація. В цьому напрямку набуває актуальності питання дослідження гуманістичного підходу у вивченні особистості. Необхідно звернути увагу на необхідність врахування впливу зовнішнього середовища в процесі розвитку особистості, котре створюється в умовах суспільних відносин, в які індивід вступає у своїй діяльності.

У даній роботі ми звертаємо увагу на необхідність гуманістичної спрямованості освіти, сутність якої полягає у повазі до особистісного «Я». В статті виділено основні гуманістичні концепції розвитку особистості. Ми розглядаємо «Его»-теорію особистості Е. Еріксона, гуманістичну теорію особистості Е. Фромма, гуманістичну теорію особистості А. Маслоу та центровану на людину теорію К. Роджерса в таких концептуальних напрямках як основна концепція теорії, поняття, що характеризують структуру особистості та здійснили їх аналіз в рамках положень про природу особистості, котра розвивається в процесі її соціалізації, виховання, самореалізації й саморозвитку.

Гуманістичні концепції розвитку особистості подають широку платформу для досліджень, актуальними стають завдання вивчення і формування особистості з новим мисленням в умовах середовища, котре динамічно розвивається.

Ключові слова: особистість, гуманістичний підхід, гуманістичні теорії, гуманістичні концепції розвитку особистості, самореалізація особистості.

В сучасних умовах психолого-педагогічна наука відіграє суттєву роль у формуванні особистості. Взаємодія на межі педагогіки та психології дозволяє під новим кутом оцінити можливості цих наук з гуманістичної позиції розвитку особистості.

Розвиток людини нерозривно пов'язаний з розвитком людського пізнання, що робить надзвичайно актуальним дослідження даного процесу з урахуванням сучасного рівня розвитку суспільства. У Національній доктрині розвитку освіти наголошено, що «освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості» [5: 23].

Гуманістичні концепції розвитку особистості є предметом дослідження таких представників гуманістичної психології як Г. Олпорт, К. Гольдштейн, Р. Мей, Г. Мерфі, Д. Келлі, Ш. Бюлер, О. Хакслі, Б. Бьюджеталь та інших. Авторами найбільш відомих гуманістичних концепцій розвитку особистості є зарубіжні психологи Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс та Е. Фромм. Ці концепції у своїх працях аналізують та досліджують такі науковці як Карпенко С. В., Бочкарьова Н. С., Носенко Е. Л, Аршава І. Ф., Пилипенка Г. М. та інші. Дослідження окремих гуманістичних концепцій присвячені роботи Н. Абрамової, І. Арсентієвої, І. Борзенка, К. Стародубцевої, О. Юйшиної та інших.

Аналізуючи наукову літературу, визначено, що не достатньо вивченими залишаються питання цілісного підходу у вивченні особистості, стратегія гуманістичної концепції розвитку особистості та порівняння гуманістичних теорій в рамках конкретних положень про природу людини.

Мета статті – аналіз та порівняння основних гуманістичних концепцій розвитку особистості.

Представники гуманістичної психології вважали, що людина за своєю природою відкрита світу, а її переживання в світі є головною реальністю буття, особистість має розглядатися як унікальна цілісна система, котра представляє не щось заздалегідь дане, а «відкриту можливість» самоактуалізації, притаманну лише людині.

Як зазначив А. Маслоу: «Гуманістична освіта – це процес, який проходить через усе життя, а не обмежується стінами певної будівлі» [4: 135].

Необхідність гуманістичної спрямованості освіти, сутність якої полягає у повазі до особистісного «Я», обґрунтував один із лідерів гуманістичного напрямку, американський психолог К. Роджерс. У книзі «Свобода навчатися» [12] він стверджував, що тільки розуміння і прийняття педагогом учня таким, яким він є, без авторитарного тиску з метою кардинально його змінити, робить процес формування особистості результативним. За таких умов відбувається зближення «Я» реального і «Я» ідеального – того, до якого прагне дитина з огляду на актуальні соціальні цінності й норми. Вихователь при цьому покликаний доводити їй, що її люблять, нею цікавляться, займаються. На думку К. Роджерса, основою змін у поведінці людини є її спроможність зростати, розвиватися і навчатися, спираючись на власний досвід [7].

Гуманістичний напрямок або «третя сила» в психології сформувалася у 50-х роках ХХ століття як реакція на природничо-наукову психологію та психоаналіз. Так, зокрема, В. Дільтай сприяв розвитку нової психологічної течії в західній Європі, яку називали гуманітарною, феноменологічною та екзистенційною. Водночас, вплив східної філософії проявляється у прагненні до з'єднання душі і тіла в єдине духовне начало [1].

Свій розвиток гуманістична психологія почала як альтернатива психоаналізу і біхевіоризму. Один з представників цього напрямку Р. Мей є автором праці «Екзистенція: новий вимір у психіатрії та психології» (1958). Ця книга стала точкою відліку у пошуку філософського підґрунтя для гуманістичної психології у феноменологічній філософії Е. Гуссерля, в його екзистенційних послідовників М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра та інших [2].

Гуманістична психологія розглядає проблему людини як проблему особистості як унікальної, цілісної системи, зрозуміти яку за допомогою аналізу окремих проявів і складових неможливо. Цілісний підхід – одне з фундаментальних положень гуманістичної психології. Основними мотивами, рушійними силами і детермінантами особистісного розвитку є специфічно людські властивості – прагнення до розвитку та здійснення своїх потенційних можливостей, прагнення до процесів «само», а саме до самореалізації, самовираження, самоактуалізації, до здійснення певних життєвих цілей, розкриттю сенсу власного існування [1].

В той час, гуманістична педагогіка створює умови для самореалізації особистості у процесі навчання й виховання. З позиції гуманістичної парадигми, педагог виступає соратником і супутником особистості на шляху пізнання. Від педагога, котрий є «ключем» до успішної педагогічної взаємодії, залежить оперативність враховування особистісних якостей учнів, які постійно змінюються під впливом зовнішніх обставин та індивідуального зростання.

За О. М. Шиянов, гуманістичний підхід до розвитку особистості слугує ключовим елементом нового педагогічного мислення, в якому і педагоги, і вихованці виступають як суб'єкти розвитку творчої індивідуальності.

В гуманістичному підході до вивчення особистості, людське життя розглядається як єдиний процес становлення і буття людини. В людині від природи закладені потенції до неперервних процесів розвитку і самореалізації, вона має внутрішню свободу від зовнішньої детермінації, завдяки ідеалам і цінностям, котрими вона керується у своєму виборі; людина – активна істота.

Гуманістична концепція розвитку особистості реалізує стратегію «від життя – до ідеалу», тобто ідеал цілісної функціонуючої людини відшукується і знаходиться в самому житті, а відшукування конкретних особистостей, які втілюють гуманістичний ідеал, дозволяє виявити і вивчити умови, що сприяють становленню таких особистостей і властивих їм особистісних проявів.

На сучасному етапі розвитку, науці потрібна розробка таких теорій і практик, які в змозі забезпечити рішення глобальних проблем. Нове наукове мислення, ядром якого є визнання пріоритету суспільних цінностей, демонструє недосконалість старих, традиційних форм мислення, обмежених вирішенням локальних проблем, тоді як способи їх вирішення породжують глобальні проблеми.

Гуманістична концепція розвитку особистості перетворюється в одну із центральних шкіл, в провідний напрям. Таким чином, чим швидше й адекватніше наукове співтовариство усвідомлює об'єктивну необхідність гуманізації своєї науки, тим продуктивнішим і вагомим буде внесок у вирішення найбільш актуальних проблем сучасності.

Основні положення про природу людини можна подати у вигляді сукупності полярних понять: свобода – детермінізм, раціональність – ірраціональність, холізм – елементалізм, конституціоналізм – інвайронменталізм, змінність – незмінність, суб'єктивність – об'єктивність, проактивність – реактивність, гомеостаз – гетеростаз, пізнаванність – непізнаванність.

Названі положення є відносно сталими біполярними шкалами, котрі подано у вигляді континууму з двома екстремумами.

Розглянемо основні гуманістичні теорії розвитку особистості. До них належать теорії Е. Еріксона, Е. Фромма, А. Маслоу та К. Роджерса. Аналіз цих теорій здійснюємо в таких концептуальних напрямках:

- основна концепція теорії;
- поняття, що характеризують структуру особистості.

Порівняємо теорії в рамках перерахованих положень про природу людини:

«Его»-теорія особистості Е. Еріксона [10] базується на основі людського розвитку в процесі життя, розбитого на вісім стадій. Наріжним каменем теорії є якість его-гідності людини, котра розкривається в різні періоди розвитку, що є ключовим для розуміння концепцій про організацію та розвиток. «Его» розглядається як автономна структура особистості, основний напрямок розвитку якої – соціальна адаптація, взаємодія з реальністю – здійснюється за допомогою сприйняття, мислення, уваги й пам'яті.

Гуманістична теорія особистості Е. Фромма [11] базується на положенні, що окрема особистість може бути зрозуміла тільки в контексті історії людства і впливу культури, що існує в даний момент історії.

Оцінка соціального середовища повинна передувати аналізу особистості, а наука повинна базуватися на філософсько-антропологічній концепції людського існування.

Потреби людини еволюціонують в ході історії людства, а соціальні системи впливають на вираження потреб еволюції. Особистість є продуктом динамічної взаємодії між вродженими потребами та тиском соціальних норм.

Е. Фромм вважав, що в процесі еволюції люди втратили свою єдність з природою, а прірва між свободою і безпекою стала причиною труднощів в людському існуванні. Інтенсивність цього конфлікту і способи його вирішення залежать від економічних і політичних систем суспільства.

Гуманістична теорія особистості А. Маслоу [3] базується на моделі ієрархії потреб, що включає певний набір мотивацій. Кожну людину необхідно вивчати як єдине, унікальне, організоване ціле. Людина ніколи не буває статичною, вона завжди знаходиться в процесі розвитку. Люди мотивовані для пошуку особистих цілей, що робить їх життя осмисленим.

Мотиваційні процеси є ядром гуманістичної концепції особистості, а потреби самоактуалізації – основою її розвитку. Людина, яка досягла цього вищого рівня, домагається повного використання своїх талантів.

Центрована на людину теорія К. Роджерса [12] заснована на твердженні, що людина, спостерігаючи і оцінюючи свій досвід, пізнає саму себе. Сутність природи людини орієнтована на рух вперед до визначених цілей, конструктивно і реалістично.

Вся поведінка координується і регулюється певним об'єднуючим мотивом – тенденцією актуалізації – властивий організму тенденції розвивати свої здібності, щоб зберегти і розвинути особистість.

К. Роджерс підкреслював, що поведінку можна зрозуміти, тільки якщо розглядати цілісну особистість, інтегрований організм. Визначальною в підході К. Роджерса є «Я»-концепція – «організований, послідовний, концептуальний гештальт, утворений: з сприйняття властивостей «Я» або «Мене» та сприйняття взаємин «Я» або «Мене» з іншими людьми, з різними аспектами життя, а також цілісності, пов'язаної з цими сприйняттями. Це гештальт, який доступний обґрунтуванню, хоча не обов'язково усвідомлюваний. «Я» – це диференційна частина поля сприйняття людини, яка складається з усвідомленого сприйняття і цінностей «Я».

Поняття, що характеризують структуру особистості в гуманістичних концепціях.

Концепція Е. Еріксона. Триланкова структура особистості Е. Еріксона [10] базується на тенденції і характеристичі ядра особистості, розробленої З. Фрейдом [8]:

«Ід» – складається з інстинктів, що є початковим змістом психіки.

«Его» – структурна складова психіки, яка знаходиться в контакт з реальним світом, що забезпечує життєздатність особистості, безпеку і здоров'я психіки. Е. Еріксон визначає додатково такі «его»-процеси, які не пов'язані з конфліктом між людиною і суспільством.

Супер-«его» – компонента структури особистості, що утворюється з «его», має наступні функції: совість, самоспостереження і формування ідеалів.

В концепції Е. Фромма [11], унікальні екзистенційні потреби закладені в природі людини. Вони не мають нічого спільного з соціальними і агресивними інстинктами. Е. Фромм стверджував, що конфлікт між прагненням до свободи і прагненням до безпеки мають найбільшу мотиваційну силу в житті людей. Дихотомія свобода-безпека – універсальний і обов'язковий факт природи людини, зумовлений екзистенційними потребами. Е. Фромм виділив п'ять основних екзистенційних потреб людини:

Потреба у встановленні стосунків. Щоб подолати відчуття ізоляції від природи і відчуженості, всім людям необхідно про когось піклуватися, брати участь в чіємусь житті і нести відповідальність за когось.

Потреба в подоланні. Всі люди мають потребу в подоланні своєї пасивної тваринної природи, щоб стати активними і творчими учасниками свого життя. Оптимальне вирішення цієї потреби полягає у творенні.

Потреба у вкоріненні. Люди потребують того, щоб відчувати себе невід'ємною частиною світу.

Потреба в ідентичності. Всі люди відчувають внутрішню по-потреба тотожності з самими собою, в ідентичності, завдяки якій вони відчувають свою несхожість на інших і усвідомлюють, хто і що вони насправді.

Потреба в системі поглядів і відданості. Людям необхідна стабільна і постійна опора для пояснення складності світу. Ця система орієнтації являє собою сукупність переконань, котрі дозволяють людям сприймати і осягати реальність, без чого вони постійно виявлялися б в глухому куті і були б нездатні діяти цілеспрямовано.

Розглядаючи людські потреби в економіко-політичному контексті, Е. Фромм стверджував, що вираження і задоволення цих потреб залежить від типу соціальних умов, в яких живе індивідуум. Можливості задоволення екзистенційних потреб, які надає людям певне суспільство, формують у них структуру особистості – те, що Е. Фромм називав «основними орієнтаціями характеру». В теорії Е. Фромма, як і у З. Фрейда, орієнтації характеру людини розглядаються як сталі, на котрі не впливає час.

У своїй теорії ієрархії потреб А. Маслоу [3], припустив, що всі потреби людини вроджені, або походять від інстинктів, і що вони організовані в ієрархічну систему пріоритету або домінування. Потреби мають певну послідовність:

- фізіологічні потреби;
- потреби безпеки і захисту;
- потреби належності і любові;
- потреби самоповаги;
- потреби самоактуалізації, чи потреби самоудосконалення.

В основі цієї схеми лежить припущення, що домінуючі потреби, знаходяться внизу, вони повинні бути більш-менш задоволені до того, як людина може усвідомити наявність мотивованих потреб, розташованих вище. Задоволення потреб, розташованих внизу ієрархії, уможливило усвідомлення потреб, розташованих вище в ієрархії, і їх участь в мотивації. За А. Маслоу, послідовне розташування основних потреб в ієрархії є головним принципом, що лежить в основі організації мотивації особистості. Він виходив з того, що ієрархія потреб поширюється на всіх людей і що чим вище людина може піднятися в цій ієрархії, тим більшу індивідуальність, людські якості і психічне здоров'я вона демонструє.

А. Маслоу допускав, що можуть бути винятки в ієрархії розташування мотивів. Деякі люди можуть створювати власну ієрархію потреб завдяки індивідуальним особливостям. Проте, чим нижче розташована потреба в ієрархії, тим вона стає сильнішою і більш пріоритетною.

Ключовим моментом в концепції ієрархії потреб А. Маслоу є те, що потреби ніколи не бувають задоволені за принципом «все або нічого». Потреби частково збігаються, і людина одночасно може бути мотивована на двох і більше рівнях потреб. До того ж потреби, що з'являються в ієрархії, виникають поступово. Люди не просто задовольняють одну потребу за іншою, а одночасно частково задовольняють і частково не задовольняють їх. Слід також зазначити, що неважливо, наскільки високо просунулась людина в ієрархії потреб: якщо потреби нижчого рівня перестануть задовольнятися, людина повернеться на даний рівень і залишиться там, поки ці потреби не будуть у достатній мірі задоволені. Якщо всі згадані потреби в достатній мірі задоволені, на передній план виступають потреби самоактуалізації.

А. Маслоу охарактеризував самоактуалізацію як бажання людини стати тим, ким вона може стати. Людина, яка досягла цього вищого рівня, домагається повного використання своїх талантів, здібностей і потенціалу особистості та реалізації процесів «само».

Я-концепція К. Роджерса [12] описує концепцію людини про те, що вона собою являє. «Я»-концепція відображає ті характеристики, котрі людина сприймає як частину себе. «Я»-концепція включає не тільки наше сприйняття того, які ми є, але також і те, якими, як ми думаємо, якими ми повинні бути і хотіли б бути. Цей останній компонент «Я» – «Я»-ідеальне. К. Роджерс висунув теорію, що коли Я тільки формується, воно регулюється виключно організмичним оцінним процесом. Структура «Я» згодом формується через взаємодію з оточенням. Отже, в значній мірі зміст «Я»-концепції є продуктом процесу соціалізації. І звідси впливають умови, важливі для розвитку «Я»-концепції. За К. Роджерсом, для будь-якої людини важливо, щоб її любили і приймали інші. Ця потреба в позитивній увазі, яка, на думку К. Роджерса, універсальна, розвивається як усвідомлення виникнення «Я», вона всепроникна і стійка. Він назвав зумовлену позитивну увагу, або умову цінності, уточнюючими обставинами, при яких особистість буде переживати позитивну увагу. К. Роджерс стверджував, що здебільшого поведінка людини узгоджується з її «Я»-концепцією.

Висновки. Розглянуті гуманістичні концепції розвитку особистості не суперечать одна одній, а, навпаки, доповнюють, представляючи широку платформу для подальших досліджень. Ядром гуманістичних теорій є самоактуалізація особистості – прагнення до вираження людської природи і досягнення продуктивної орієнтації, при якій людина поважає себе й інших (Е. Фромм).

За концепцією А. Маслоу, особистості необхідно актуалізувати внутрішній потенціал і задовольнити потреби, що відповідають за фізичне і психологічне виживання (мотивація зростання і мотивація депривації), прагнути до досягнення рівня самоактуалізуючої особистості.

За К. Роджерсом, необхідно актуалізувати свій внутрішній потенціал, прагнути до актуалізації свого «Я», досягаючи рівня повноцінної функціонуючої особистості, тобто ідеальної особистості.

Формування особистості – безперервний і надзвичайно складний процес, на який діє багато факторів. Особистість розвивається в процесі її соціалізації, виховання, самореалізації й саморозвитку тощо.

Подальшого дослідження потребують поняття, що визначають типи і розвиток особистості, а також дослідження основних категорій, котрі забезпечують цей розвиток.

Використана література:

1. Бондарчук Е. И. Основы психологии и педагогики: курс лекций / Е. И. Бондарчук, Л. И. Бондарчук. – Київ : МАУП, 2002. – 137 с.
2. Горностай П. П. Гуманистическая психология К. Р. Роджерса *Вопросы психологии*. 1997.
3. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / перев. с англ. А. М. Татлыбаевой. Научн. ред., вступ. статья и коммент. Н. Н. Акулиной. СПб. : Евразия, 1999. 430 с.
4. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. – 3-е изд.: Пер. с англ. СПб. : Питер, 2002. 478 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті *Освіта України*. 2001. № 1. С. 22–25.
6. Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Д. Фрейберг; Науч. ред. и авт. предисл. А. Б. Орлов / пер. с англ. А. Б. Орлова, С. С. Степанова, Е. Ю. Пятаевой. Москва : Смысл, 2002. 527 с.
7. Сманцер А. П. Гуманизация педагогического процесса в современной школе: История и современность / А. П. Сманцер, Л. В. Кондрашова. Минск : «Бестпринт», 2001. 308 с.
8. Фрейд З. Введение в психоанализ. Минск, 1996.
9. Фромм Э. Бегство от свободы. Москва, 1995.
10. Erikson E. H. *Childhood and society*. – 2-nd ed. N. Y., 1963.
11. Fromm E. *The anatomy of human destructiveness*. N. Y., 1973.
12. Rogers C. R. *A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in the client-centered from. – Psychology: a study of a science*. N. Y., 1959. Vol. 3.

References:

1. Bondarchuk, E. I., & Bondarchuk, L. I. (2002). *Osnovy psihologii i pedagogiki: kurs lektsiy [Fundamentals of Psychology and Pedagogy: Lecture Course]*. K.: MAUP [in Russian].
2. Gornostay, P. P. (1997). *Gumanisticheskaya psihologiya K. R. Rodzhersa [Humanistic psychology]. Voprosy psihologii – Psychology Issues [in Russian]*.
3. Maslou, A. G. (1999). *Dalnie predelyi chelovecheskoy psihiki [The far reaches of the human psyche]* (A. M. Tatlyibaeva, Trans). SPb.: Evraziya [in Russian].

4. Maslou, A. G. (2002). *Motivatsiya i lichnost [Motivation and personality]*. SPb.: Piter [in Russian].
5. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity u XXI stolitti (2001) [National Doctrine of Educational Development in the 21st Century]*. Osvita Ukrainy – Education of Ukraine, 1 (pp. 22–25) [in Ukrainian].
6. Rodzhers, Kyiv, & Freyberg, D. (2002) *Svoboda uchitsya [Freedom to learn]* (A. B Orlova, S. S. Stepanova, E. Yu. Patyaeva Trans). Moskva: Smyisl [in Russian].
7. Smantser, A. P. (2001) *Gumanizatsiya pedagogicheskogo protsessa v sovremennoy shkole: Istoriya i sovremennost [Humanization of the pedagogical process in a modern school: history and modernity]* (A. P. Smantser, L. V. Kondrashova, Trans). Minsk.: «Bestprint» [in Russian].
8. Freyd, Z. (1996) *Vvedenie v psihoanaliz [Introduction to Psychoanalysis]*. Minsk [in Russian].
9. Fromm, E. (1995) *Begstvo ot svobody [Escape from freedom]*. M. [in Russian].
10. Erikson E. H. *Childhood and society*. – 2-nd ed. – N. Y., 1963.
11. Fromm E. *The anatomy of human destructiveness*. – N. Y., 1973.
12. Rogers C. R. *A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in the client-centered from. – Psychology: a study of a science*. – N. Y., 1959. – Vol. 3.

Radchenko M. R. Issues of the humanistic concepts of personal development

Ukraine is experiencing a new stage of development, linked to a change in the mentality of society, values of orientation, a re-awareness of humanistic ideals and values. One of the most important principles of the education system development is the transition to the positions of humanistic pedagogy and psychology. The humanization of education as one of the leading directions in the development of pedagogical theory and practice requires conceptual enrichment. In this context, humanities concepts of personality development are of particular importance.

A feature of the development of psychological and pedagogical science at the present stage is the study of its various theoretical foundations, the formation of general characteristics, their interpretation. In this direction, the question of researching the humanistic approach in the study of personality becomes relevant. It is necessary to pay attention to the need to take into account the influence of the external environment in the process of personality development, which is created in the conditions of social relations in which the individual enters his activity.

In this paper we draw attention to the need for a humanistic orientation of education, the essence of which is respect for the personal «I». The article highlights the basic humanistic concepts of personality development. We consider the «Ego» theory of E. Erickson's personality, the humanistic theory of E. Fromm's personality, the humanistic theory of A. Maslow's personality, and K. Rogers's human-centered theory in such conceptual areas as the basic concept of the theory, the concepts that characterize and structure their analysis in the context of the provisions on the nature of the individual, which develops in the process of its socialization, education, self-realization and self-development.

Humanistic concepts of personality development provide a broad platform for research, the urgent task of studying and shaping a person with new thinking in a dynamic environment.

Key words: personality, humanistic approach, humanistic theories, humanistic concepts of personality development, self-realization of personality.

УДК 371.134:37

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.33>

Ребуха Л. З., Рудакевич О. М.

СТРУКТУРА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Визначено важливе значення міжкультурних особливостей розвитку освітньої сфери України впродовж двох останніх десятиліть. Аргументовано провідну роль викладача закладу вищої освіти у вирішенні світових освітніх викликів. Представлено авторське розуміння формування міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій на основі виокремлення та розгляду особливостей міжкультурної взаємодії. Зазначено обов'язкові складові набуття студентами міжкультурної компетентності на глобальному, локальному та індивідуальному рівнях.

Запропоновано структуру формування міжкультурної освітньої компетентності, яку становлять взаємозв'язані компоненти: знання про культуру інших народів, організацію ефективного міжкультурного комунікування та власні знання з іноземної мови і мовної культури; індивідуальне схвальне ставлення до представників інокультури; особистісна міжкультурна поведінка, яка формується в процесі зrealізування міжкультурного спілкування на основі здобутих освітніх знань і практичних комунікативних навичок та підтверджуються дієвими професійними вчинками майбутніх фахівців.

У дослідженні розглянуті та проаналізовані чинники формування міжкультурної компетентності фахівців соціономічних професій, зазначено їх позитивний вплив на результативну діяльність викладачів із студентами. До основних чинників віднесені: рівнозначність світових культур, що проявляється у значущі кожної для світової співдружності; культурна дистанція, яка визначається ступенем близькості чи віддаленості культур, сприяє швидкій адаптації до міжкультурної взаємодії; культурно-освітні стандарти, котрі разом із сприйняттям, способами мислення та системою суспільних цінностей, усувають виникнення інокультурних стереотипів, виробляють нові культурні орієнтири; адаптивний міжкультурний досвід, що розкривається в процесі швидкого пристосування фахівця до культурного середовища інших країн.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, майбутні фахівці соціономічних професій, структура та рівні формування освітньої міжкультурної компетентності.